

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

РИБЧИНСЬКИЙ ЛЕОНІД ЛЕОНТІНОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351.07
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ
СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Л. Л. РИБЧИНСЬКИЙ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ХОДАКІВСЬКИЙ Євгеній Іванович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **РИБЧИНСЬКИЙ Леонід Леонтінович**
допущений до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » _____ 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК

(власне ім'я та прізвище)

« _____ » _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **РИБЧИНСЬКИЙ Леонід Леонтінович** захистив
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА

(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

РИБЧИНСЬКИЙ Л. Л. Удосконалення організаційної структури системи місцевого самоврядування. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир 2023.

В підсумку проведених нами досліджень було проаналізовано розвиток існуючої системи місцевого самоврядування в Україні; визначено суть та нормативне забезпечення територіальної будови місцевого самоврядування; дано оцінку сучасному стану розвитку організаційної структури системи місцевого самоврядування в контексті децентралізації та визначено особливості їх реалізації надано оцінку здійснюваної в Україні діяльності; визначено територіальні засади діяльності органів місцевого самоврядування в Україні та шляхи їх вдосконалення; досліджено проблемні аспекти територіальної організаційної структури системи місцевого самоврядування після чого встановлено механізми вдосконалення діяльності організаційної структури системи місцевого самоврядування.

Ключові слова: територіальна громада, державне управління, механізми, організаційна структура, органи місцевого самоврядування, публічна влада, децентралізація.

SUMMARY

RYBCHYNSKYI L. Improving the organizational structure of the local self-government system.. Qualifying work on obtaining an educational degree Bachelor in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

As a result of our research, the development of the existing system of local self-government in Ukraine was analyzed; the essence and regulatory support of the territorial structure of local self-government were determined; the current state of development of the organizational structure of the local self-government system in the context of decentralization was assessed and the specifics of their implementation were determined.; problematic aspects of the territorial organizational structure of the local self-government system are investigated, after which mechanisms for improving the activities of the organizational structure of the local self-government system are established.

Keywords: territorial community, public administration, mechanisms, organizational structure, local self-government bodies, public power, decentralization.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	8
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	16
Висновки до розділу 2	23
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	24
Висновки до розділу 3	30
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Неefективність існуючого механізму організаційної структури системи місцевого самоврядування тягне за собою загострення серйозних проблем для розвитку України як успішної держави. Однак ця проблема може бути вирішена тільки за допомогою технократичного підходу з розмежуванням повноважень між державними та місцевими органами влади.

Покращення ефективності розвитку організаційної структури системи місцевого самоврядування залежить від механізмів вдосконалення системи управління, дослідження та переформулювання існуючої територіальної організації. Це вимагає чіткого визначення та закріплення організаційної структури системи місцевого самоврядування, формування місцевих бюджетів у життєздатних територіальних утворень, що готові забезпечити громадянам, що проживають на даній території високий рівень життя, шанс надання належних соціальних послуг при використанні місцевих бюджетів та широку участь громадськості щодо вирішення місцевих проблеми. Отже, формування нової національної моделі розвитку організаційної структури системи місцевого самоврядування вимагає формування чітких інструментів реалізації соціально та економічно ефективних територіальних громад, у той же час важливо оптимізувати процес просторової організації в місцевому самоврядуванні і показати його справжній потенціал.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій показує, що питання досить актуальне та широко вивчене. Дослідження щодо розвитку територіальної організації місцевого самоврядування та відповідних процесів децентралізації в Україні були об'єктом дослідження вчених. Цьому питанню було присвячено праці таких вчених, як Дейвінг Я., Атаманчук Г., Балабан Р., Бабаєв В., Бутко І., Бакуменко В., Голікова Т., Васильєва О. та деякі інші. Також варто зазначити, що новітній розвиток України є досить інтенсивним, що пояснює новий спектр в дослідженнях, а, особливо, щодо розвитку та

удосконалення механізмів організаційної структури системи місцевого самоврядування з врахуванням процесів децентралізації.

Метою даного наукового дослідження є вдосконалення механізмів організаційної структури системи місцевого самоврядування з врахуванням процесів децентралізації в Україні. В рамках зазначеної мети поставлено наступні завдання:

- вивчити теоретико-методологічні основи організаційної структури системи місцевого самоврядування в Україні;
- провести аналіз особливостей реалізації процесів децентралізації організаційної структури системи місцевого самоврядування;
- запропонувати напрями удосконалення організаційної структури системи місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження – це процес розвитку організаційної структури системи місцевого самоврядування в Україні.

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні основи організаційної структури системи місцевого самоврядування з врахуванням децентралізаційних процесів.

Методи дослідження (із зазначенням конкретного застосування кожного методу). Методи дослідження становлять сукупність прийомів, правил, методів пізнання та певних видів діяльності, які ми застосовували з метою ознайомлення зі організаційною структурою системи місцевого самоврядування, діяльністю осіб, компетентних органів публічної влади. При написанні бакалаврської роботи використовувалися такі методи: загальнонаукові методи (соціологічні, формально-логічні, систематичні, конкретно-історичні, структурно-функціональні, статистичні та ін.), загальнологічні методи щодо теоретичного аналізу (синтез, аналіз, узагальнення, абстрагування, порівняння, моделювання, аналогія), приватні наукові методи (порівняння існуючого законодавства, технічний і юридичний аналіз, конкретизація, інтерпретація і т.д.).

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Результати дослідження опубліковано в матеріалах науково-практичних конференцій Поліського національного університету.

Практичне значення. Отримані результати нашого дослідження можуть бути застосовані рекомендацій, які допоможуть підвищити ефективність розвитку територій в межах стратегічного плану об'єднання територіальних громад та розвитку вже створених та діючих громад.

Структура і обсяг роботи. Робота складається з трьох розділів розміщених на 33 сторінках друкованого тексту, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел нараховує 44 найменування, та розміщується на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Нині в Україні відбуваються глобальні зміни та перетворення в плані розвитку місцевого самоврядування, яке визначено як пріоритетний напрям державної політики. Для побудови та реалізації оптимальної моделі місцевого самоврядування необхідно детально проаналізувати весь національний історичний досвід у реалізації місцевого самоврядування, його становленні та розвитку на сьогоднішній день.

Самоврядування шляхом визначення понять влади як явища, відмінного від соціального управління, було притаманне людському суспільству в різні епохи. Таким чином, за часів Стародавньої Греції виникла певна форма політичного життя, відома пізніше як демократія. Для Греції демократія означала, на думку вчених з Університету Арізони (США) Р. Деггера і Т.Болла, поняття демократії трактувалось, як уряд або управління звичайними людьми [7].

Самоврядування – це форма народовладдя або демократії, яка відповідає природним потребам суспільства на різних етапах сталого розвитку і яка сьогодні виступає в якості найважливішого елемента політичної системи держави. Територіальна самоорганізація громадян сьогодні забезпечує місцеве самоврядування для вирішення проблем самостійно або через виборні ними органи. Данні теми стосуються управління та місцевого життя.

Кравченко В. зазначає, що «територіальні громади – це жителі сіл або жителі кількох сіл, міст і селищ, які добровільно об'єднані в єдину сільську громаду, які можуть розв'язувати проблеми місцевого значення в межах визначених Конституцією та законами України» [28].

Закон України «Про місцеве самоврядування» визначає, що право територіального органу це «гарантоване державою право та ефективна діяльність територіальної спільноти», а щодо вирішення питань саме місцевого

значення конкретно та чітко визначена, як «відповідальність посадових осіб та органів місцевого самоврядування» [37].

Місцеве самоврядування – складне і різноманітне явище, що виявляється у формі:

- він заснований на конституційній системі і є одним з фундаментальних принципів, щодо здійснення і організації влади і, отже, важливою ланкою для розвитку демократичного суспільства;

- право окремої територіальної спільноти самостійно вирішувати питання місцевого визначених Конституцією України та її законодавчою базою;

- форми демократії, які відповідно до статті 5 Конституції України підкреслюють, що влада здійснюється народом безпосередньо та через органи місцевого самоврядування. З цієї точки зору місцеві органи влади займають особливе місце в політичній системі і не повинні бути частиною державного механізму, що дозволяє аналізувати їх як незалежну форму здійснення влади, що належить народу [27].

На сьогоднішній день існує кілька способів визначення поняття місцевого самоврядування. Деякі вчені вважають, що сьогодні надзвичайно важливо і дуже складно чітко сформулювати теоретичні засади місцевого самоврядування в Україні, оскільки місцеве самоврядування складається одночасно з елементів держави і громадського управління, а органи місцевого самоврядування займаються місцевими справами та такими, що делегує держава безпосередньо через свої органи влади.

Відповідно до статті 140 Конституції України, місцеве самоврядування визначено, право територіальної спільноти – мешканців села або добровільного об'єднання в громаду, що складається з жителів різних сіл, міст і муніципальних утворень, на самостійне вирішення проблеми місцевого значення в рамках в рамках визначених Конституцією та законодавством України [27]. У цьому значенні пропускається такий ключовий аспект, як вагома здатність керувати місцевим бізнесом та справами.

Частина 1 статті 2 Закону України «Про місцеве самоврядування»

визначає нормативний термін: «місцеве самоврядування в Україні – це право і дійсна спроможність держави, гарантовані територіальною громадою, жителі села або добровільне об'єднання в сільському муніципалітеті, що складається з жителі різних селищ, селищ, міст, незалежно або під відповідальність агентств і організацій, керівники органів місцевого самоврядування повинні вирішувати питання місцевого значення в рамках Конституції та законів України» [37].

Відмінність від Європейської хартії місцевого самоврядування, у закріплені в Законі України дане визначення не вказує на те, що місцеве самоврядування здійснюється в інтересах місцевого населення спільноти. Це дає підстави думати, що Верховною Радою України було звільнено посадові особи та органи місцевого самоврядування від обов'язків ведення справ та діяльності, виходячи в першу чергу з інтересів місцевого населення [22].

При визначенні терміну «місцеве самоврядування» необхідно брати до уваги його специфічні особливості (рис. 1.1).

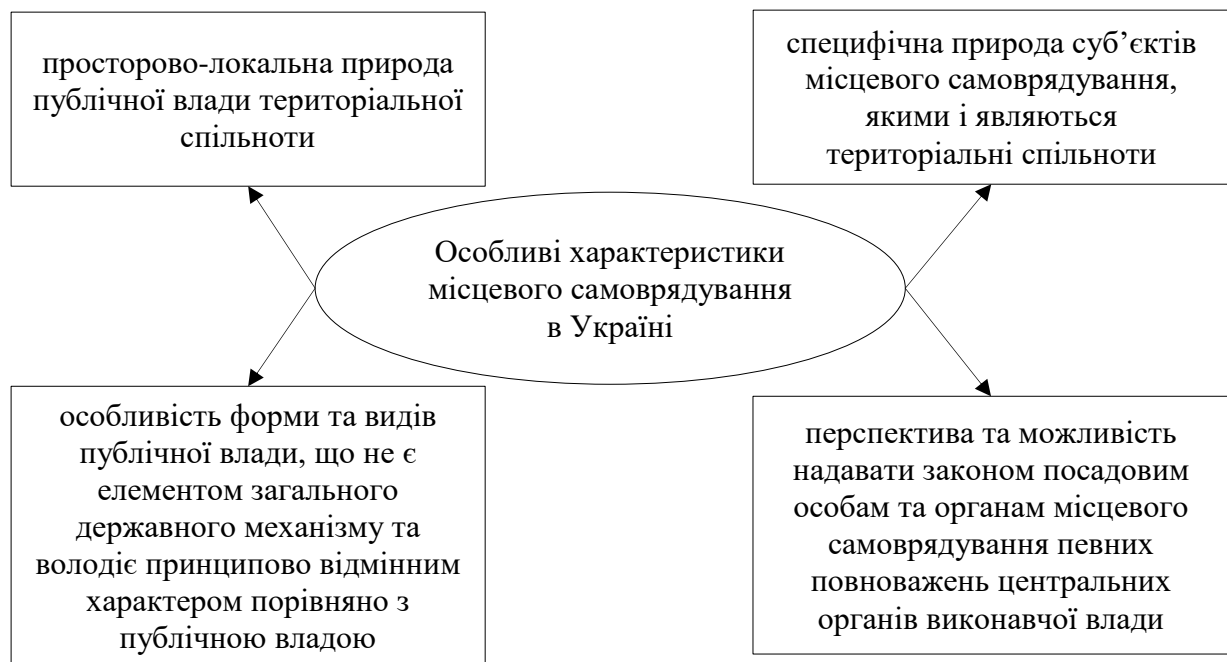

Рис. 1.1. Специфічні особливості місцевого самоврядування в Україні

Джерело: побудовано автором за [15].

Відповідно до статті 5 Закону України «Про місцеве самоврядування», головними складовими частинами місцевого самоврядування вважається

територіальна спільнота; сільське поселення, міська рада; селищний, сільський, міський голова; виконавчі органи ради всіх рівнів; обласні та районні ради, що репрезентують загальні інтереси громад; територіальних утворень всіх рівнів; самоорганізовані органи населення» [37].

Тут, місцеве самоврядування вважається не лише, як галузевий інститут державної влади, а й як форма безпосередньої участі населення територіального органу влади у вирішенні проблемних питань управління на місцевому рівні. З цієї точки зору показник розвитку місцевого самоврядування включає:

- характеристики прозорості та відкритості діяльності і намірів органів влади та посадових осіб місцевого самоврядування при прийнятті рішень;
- особливості стійкості протидії корупції в адміністративній та директивній діяльності органів місцевого самоврядування;
- особливості доступності органів місцевого самоврядування, щодо прямого звернення до громадян, а також до громадських організацій, а також ефективності та дієвості механізмів зворотного зв'язку.

Проведення аналізу, щодо сучасного стану місцевого самоврядування в Україні стосовно більшості перерахованих вище показників незадовільна, отже, місцеве самоврядування в Україні, тобто його модель до реформи, не було соціально ефективним.

Так, неефективність механізму місцевого самоврядування передбачає напрям загострення серйозних та важливих проблем, пов'язаних з розвитком України, як демократичної та сучасної держави. Однак цю проблему можна вирішити лише за допомогою технократичного підходу до розподілу влади між державними та місцевими урядовими установами.

Підвищення існуючої ефективності стосовно розвитку місцевого самоврядування багато в чому залежить від механізмів вдосконалення системи управління, а також від дослідження та реформатування територіальної організації в цілому. Це викликає правила до чіткої схеми та консолідації територіальної бази місцевого самоврядування, до формування з місцевих бюджетів життєздатних територіальних громад, готових забезпечити

громадянам високий рівень життя, можливість надання соціальних послуг з боку місцевих домогосподарств, широку участь населення в житті громади та громадськості до вирішення місцевих проблем. Отже, формування сучасної національної моделі, щодо розвитку місцевого самоврядування потребує формування чітких інструментів реалізації економічно та соціально ефективних територіальних спільнот. В той же час важливо оптимізувати процес просторової організації в місцевому самоврядуванні і показати його справжній потенціал [20].

Територіальна організація влади в державному управлінні вважається важливою науковою концепцією щодо декількох аспектів: територіального розподілу влади, регіональних відмінностей в системі організації влади, форм організації, устрою людей, відносин між суспільством і природою, а також проблеми в соціально-економічній системі – економічна політика уряду щодо управління територіальними структурами, регіональне управління державними ресурсами, ефективне формування організаційно-територіальних адміністративних структур на державному рівні, визначення територіальних об'єктів, що підлягають управлінню. Під територіальною організацією влади розуміється система просторової форми та її організації, що забезпечує розвиток та функціонування держави, в цілому [8].

За словами І. Бутка, «форма територіальної організації влади як наукова локалізація заснована на суміжних просторових поєднаннях систем і типів організації влади, заснованих на нормативно-правовій базі і політичній моделі організації суспільства. Представники суб'єктів територіальної організації влади в даному випадку є: область, район, територіальна громада, населені пункти і т.д. [8].

Виділяють три шаблі територіальної організації влади в загальній владній будові держави (рис. 1.2).

Територіальна організація сучасного суспільства має на меті використання трьох типів структур: компонентних, просторових і функціональних. Компонентна структура територіальної організації суспільства

та влади мають такі особливості, що вказують на важку внутрішню структуру з компонентами (складниками) соціально-економічної політичної системи. До числа найбільш важливих відносяться територія, ресурсний потенціал природних ресурсів в територіальному співтоваристві, виробничі потужності, чисельність населення і людські ресурси, існуюча інфраструктура, політична та організаційна система.

Рис. 1.2. Щаблі територіальної будови та організації влади а загальнодержавній структурі України

Джерело: побудовано автором за [24].

Характеристики просторової (територіальної) організаційної структури в територіальній організації суспільства і влади включають склад, і також взаємозв'язок і взаємне розташування різних територіальних структур державної влади та характеризують внутрішні відносини між районами та на різних рівнях. До основних характеристик просторової структури суспільства в даному випадку слід прирахувати сукупність всіх територіальних утворень, областей, районів і населених пунктів.

Територіальна структура влади, що характеризується її просторовою

організацією та просторовим поєднанням (у взаємному розташуванні, взаємозв'язку та взаємодії) територіальних центрів влади. При цьому територіальна структура сучасної влади визначається як поєднання її певним чином розташованих територіальних компонентів, що знаходяться в складній взаємодії в процесі (і в результаті) розвитку та функціонування систем влади.

Атрибути функціональної та адміністративної структури територіальної організації громади визначають ієрархічну систему в адміністративно-територіальній структурі суспільства. Такі, як селища, села, міста, райони та області, функціонування, яких спрямована на забезпечення реалізації регіональної соціальної та економічної політики держави в прямій залежності від стратегії і тактики державних дій [18].

Згідно з дослідженням Ю. Тодики, «загальна територіальна організація громадян залежить від адміністративно-територіального розподілу країни. Система використання державної влади в просторі (просторова основа самоврядування суспільства) – адміністративно-територіальна організація суспільства. Така система належності території повністю відповідає системі органів державної влади. Тобто, це привілейована та інституційна регіоналізація національної території» [34].

Адміністративно-територіальний розподіл майже завжди являє собою єдине багаторівневе зонування, коли кожен район має єдиний район, який входить до складу єдиної території в цілому. Окремі підрозділи адміністративно-територіального відділу мають спеціальну освіту або спеціальний центр. У цих центрах розміщуються районні керівні органи, що надає центрам особливий статус. Так це в свою чергу, ускладнює всю існуючу систему відносин при адміністративно-територіальному розподілі на місцях [5].

Практично кожна адміністративно-територіальна одиниця розподілу повинна мати свій власний спеціальний орган, на який покладено відповідні владні повноваження, що поширюються тільки на зазначену територію. Без впровадження системи компетенцій та органу, який її впроваджує, немає підстав для виділення адміністративно-територіальних одиниць [19].

Висновки до розділу 1

Встановлено суть і нормативно-правове забезпечення становища сучасної територіальної організації місцевого самоврядування. Важливі атрибути компонентної структури територіальної організації суспільства та влади представляють проблемну внутрішню структуру з компонентами (складниками) соціально-економічної політичної системи. До найголовніших належать територія, чисельність населення та людські ресурси, ресурсний потенціал природних ресурсів в територіальній громаді, існуюча інфраструктура та політико-організаційна система та виробничі потужності.

До особливостей просторової (територіальної) структури в територіальній організації суспільства і влади відносяться склад, а також взаємовідносини і розташування різних територіальних структур державної влади, які визначають проміжні і внутрішні відносини округу на різних рівнях. До основних характеристик просторової структури суспільства в даному випадку відносяться сукупність територіальних утворень, районів, територій, населених пунктів.

Територіальна структура влади характеризується її просторовою організацією і просторовим поєднанням (в розташуванні, взаєминах та взаємодії) територіальних владних центрів. Однак територіальна структура влади відзначається як сукупність її певним чином розташованих територіальних компонентів, які знаходяться в складній взаємодії в процесі (і в результаті) розвитку і функціонування енергетичної системи. Особливості функціональної та адміністративної структури територіальної організації суспільства характеризують ієрархічну систему в адміністративно-територіальній структурі суспільства. Це міста, території, території, робота яких спрямована на забезпечення реалізації регіональної соціально-економічної політики держави в прямій залежності від стратегії і тактики соціальних дій.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Державна влада повинна мати значні ресурси для виконання своїх функцій. Якщо хтось стверджує, що держава формується на основі політико-правової освіти, то її сила і сміливість повинні характеризуватися з точки зору рівня розвитку державного апарату при відповідному розподілі відповідних ресурсів. Функції держави повинні реалізовуватися, і в першу чергу функції виконавчої влади (через реалізацію державного управління), орієнтуючись на сучасний стан об'єкта впливу влади (фізичні та юридичні особи, громадянське суспільство). Це призводить до формування нових принципів, процедур, форм і методів здійснення державного управління, в яких процеси децентралізації, розформування та делегування повноважень набувають особливого статусу.

Переважна більшість європейських країн обрали шлях адміністративних реформ за допомогою процесів децентралізації та розпуску, яким притаманна вертикальна передача певних функцій та повноважень на нижчі рівні управління, від органів місцевого самоврядування з формуванням автономних організаційних структур (спільнот), які повинні володіти фінансовою незалежністю і мають нести відповідальність за свої дії [39].

Реформа місцевого самоврядування в Україні та відповідні зміни територіальної організації влади засновані на:

- встановлення процедури передачі повноважень між муніципалітетами та адміністраціями, а також процедури для системи реалізації переданих повноважень;

- чіткий розподіл функцій і повноважень між місцевими органами державної влади (місцевими радами) та обласними і районними радами (органами місцевого самоврядування) для компенсації їх дублювання;

- реалізація процесів трансформації територіальних органів влади,

формування їх муніципальних асоціацій і розмежування обов'язків у наданні державних послуг [18].

Якщо не приймати до уваги формальність, пов'язану з необхідністю організації децентралізації, деконцентрації та делегування своїх повноважень в Україні в ході реформ, їх ефективна реалізація створює наступні проблеми:

- не має формального формулювання змісту цих понять. Законодавством України передбачено формальне формулювання поняття одноосібних делегованих повноважень, тобто повноважень органів виконавчої влади, переданих органам місцевого самоврядування на законних підставах, а також повноважень органів місцевого самоврядування, переданих органам місцевого самоврядування (постанови обласних та районних рад);

- не має єдиного типу концепції в теоретичних дослідженнях.

Децентралізація, якій присвячено більшість досліджень, визначається як характерне явище системи державного управління. Це, певною мірою, інша сторона централізації державного управління. Крім того, з точки зору вивчення децентралізації необхідно виділити визначення концепції як перерозподілу влади і сфери компетенції між центральним і регіональним рівнями організації державної влади [19].

Децентралізацію нерідко розглядають як процес передачі відповідальності за планування та використання ресурсів, розподіл та інші компоненти соціального адміністрування від центрального уряду до регіональних та місцевих виконавчих органів [20].

Головні завдання децентралізації в сфері державного управління визначаються розподілом завдань між центральними та місцевими установами, між Кабінетом Міністрів України і міністерствами. Нині існує чотири головних типи децентралізації: ринкова, просторова, політична та адміністративна. Крім того, вони включають такі форми, як фінансові та бюджетні ресурси, а також децентралізацію надання державних послуг (рис. 2.1).

Деконцентрація у наукових дослідженнях розуміється як передача повноважень від дії центрального уряду місцевим (непредставницьким)

органам влади, а представники центральної (державної) виконавчої влади на місцях розглядають це поняття як передачу повноважень у державі з центральним адміністративним апаратом так званим агентам територіальних одиниць.

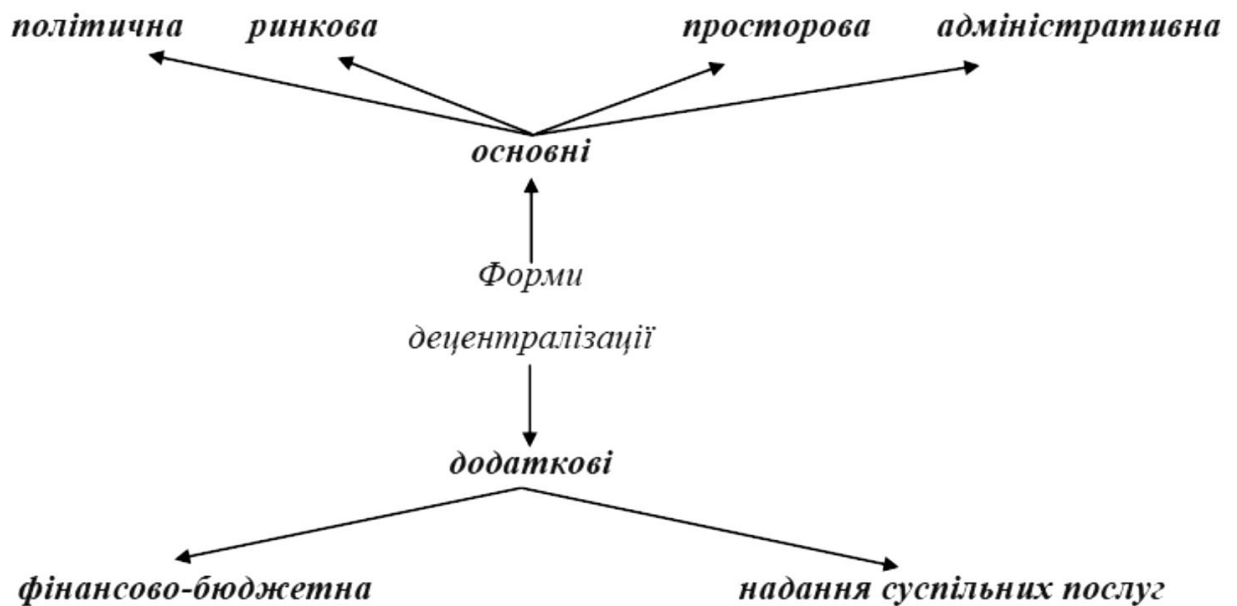

Рис. 2.1. Сучасні форми (види) децентралізації

Джерело: побудовано автором за [20].

Необхідно більш детально розглянути питання про децентралізацію, як встановленої на законодавчому рівні концепції в галузі державного управління. Науковці визначають децентралізацію, як процес передачі виконавчої влади органам місцевого самоврядування, але делегування – це не що інше, як скоординована взаємна передача повноважень органам різних рівнів. У цьому аспекті деконцентрація – це процес горизонтального та вертикального розподілу функцій у виконавчій владі. Не встановленість формальних підходів, різноманітність теоретичних поглядів і різноманітність практик в реалізації процедур обумовлюють необхідність визначення істотних характеристик цих концепцій [20].

Процедура проведення процесу децентралізації має наступні основні характеристики:

– мета полягає в тому, щоб наблизити послуги до населення, зміцнити

демократичні основи і обмежити втручання держави, щодо управління справами;

– учасники: держава, представлена парламентом, яка перерозподіляє функції та обов'язки; органи державного управління, як очікується, що вони втратять частину своїх обов'язків; органи місцевого самоврядування, представлені територіальним органом, яким були передані відповідні обов'язки та функції;

– консолідація повноважень і функцій на законодавчому рівні;

– консолідація ресурсів на законодавчому рівні для забезпечення передачі повноважень і функцій;

– держава, як центральна влада, залишає за собою право контролювати здійснення повноважень і функцій;

– закріплення пропонованих видів і заходів відповідальності органів муніципального самоврядування у зв'язку з недотриманням повноважень і завдань на законодавчому рівні;

– встановити та закріпити порядок на законодавчому рівні на період дії цієї процедури [15].

Процедура деконцентрації містить наступні необхідні характеристики:

– мета полягає в тому, щоб покращити застосування компетенцій та функцій держави та зосередити державні та адміністративні послуги, які надаються населенню;

– передача повноважень від вищого виконавчого органу ієрархії на нижчий рівень, тобто від представників центральної адміністрації його представнику на місці (у формі вертикального поділу) або на тому ж рівні (у формі горизонтального поділу);

– неможливість встановити крайній термін для здійснення делегованих повноважень;

– учасники: такі органи центральної влади, як парламент, глава держави або уряд, які уповноважені визначати обов'язки керівних органів; органи державного управління, які втратили свої відповідні обов'язки; органи

державного управління, які придбали відповідні обов'язки;

– закріплення правових засад передачі повноважень на законодавчому рівні актом, прийнятим вищим органом державної влади, згідно з яким повноваження передаються від вищих органів виконавчої влади до нижчих органів виконавчої влади або перерозподіляються за статусом між рівними сторонами;

– закріплення пропонуванних видів і заходів відповідальності органів муніципального самоврядування у зв'язку з недотриманням повноважень і завдань на законодавчому рівні;

– органи державного менеджменту, від яких були передані повноваження, мають право здійснювати контроль за застосуванням цих повноважень [9].

Процедури делегування володіють наступними необхідними характеристиками:

– мета в здійсненні повноважень суб'єктом влади, який здатний зробити це найкращим чином;

– учасники, які представлені державними адміністративними органами та органами місцевого самоврядування, що мають угоду про передачу повноважень;

– у влади є тільки можливість передати свої власні повноваження;

– процес делегування може здійснюватися як по вертикалі, так і по горизонталі;

– сторони розгляду беруть участь у взаємній угоді щодо умов передачі повноважень (це стосується умов, ресурсів, контролю, відповідальності);

– взаємна згода має бути оформлена публікацією загального правового акта чи адміністративної угоди або публікацією юридичних актів кожного учасника процесу делегування повноважень [8].

Отже, децентралізація – це скоріше процедура передачі виконавчої влади від держави, деконцентрація – передача державної влади (управління), а делегування – це перерозподіл влади.

Реалізація цих процедур в Україні вимагає, перш за все, елементів

диференціації змісту органів місцевого самоврядування і державного управління, а також ресурсів, що виділяються органам місцевого самоврядування. Значною мірою ця тенденція зумовлена не лише відсутністю чіткого формального переліку функцій Української держави, а й політичною волею до проведення функціонального розслідування діяльності органів виконавчої влади.

Значною мірою практична реалізація цих процесів полягає у передачі повноважень щодо прийому законодавчих актів від уряду центральному органу виконавчої влади. Варто зазначити, що, незважаючи на використання періоду делегування повноважень, передача повноважень у такому порядку по суті аналогічна розпуску виконавчої влади, хоча і не цілком відповідає її теоретичній моделі.

В цілому, українське законодавство не використовує поняття деконцентрації. Немає однозначної заяви про необхідність формального закріплення суті цього терміну, а також ухвалення законодавства про виведення з експлуатації. Деконцентрація – це узагальнена теоретична концепція, яку не слід розглядати, як єдиний державний захід передачі окремих повноважень. Це повинен бути більш системний процес з функціонально-організаційним і державним впливом на державне управління [16].

Вивчення таких концепцій, як деконцентрація, децентралізація та делегування, а від так і пов'язаних з ними процедур дозволило нам виявити наступні ключові ідеї для довгострокового розвитку цієї теми:

– для закріплення і успішної реалізації проголошених процедур необхідно узгодити чітко визначення функцій держави (функцій публічного управління), провести відмінність між цими функціями і функціями місцевого самоврядування. Це вимагає послідовної та чіткої політичної волі для консолідації та реалізації цих процесів;

– територіальній спільноті необхідна політична воля для реалізації децентралізованих процесів [37].

Населення територіальних утворень має розуміти свою власну здатність

управляти на відповідній території без постійного втручання та опіки держави і належного вираження своїх власних інтересів органами місцевого самоврядування. В нашій країні даний процес має розпочатися з позбавлення права посадової особи державної влади та володіти представницькими повноваженнями в органах місцевого самоврядування:

– юридичне регулювання децентралізованих процесів повинно вирішити дві головні проблеми: забезпечити реалізацію гарантій місцевого самоврядування та чіткість наданих повноважень. За Словами Д. Елерс «безумовно, завдяки своїм правам законодавчий орган може встановити ряд інших повноважень для місцевої громади, окрім тих, що стосуються співіснування та існування населення громади і які важливі для них саме як членів цього колективного утворення» [17], проте в той же час «він має обмежуватися межами, встановленими Конституцією та іншими законами, в яких він знаходиться [17]. Іншими словами, світовий досвід дає приклади, коли стан великого місцевого державного виконавчого органу, але з проблем забезпечення конституційних і правових гарантій місцевого самоврядування;

– процедури та процес децентралізації дуже суворо розглядає статус і значення територіальної спільності (фактичної та правової). Зокрема, відповідно з дослідженнями французьких та німецьких законодавців, статус юридичної особи повинен бути присвоєний спочатку комуні (громаді), а потім представницьким органам;

– чинне законодавство замінює концепції делегування повноважень та децентралізації. Це, в свою чергу, доводить схожість адміністративних процедур різних штатів за своєю природою з вилученням виконавчими органами фінансових та інших гарантій при реалізації повноважень, наданих шляхом децентралізації або делегування, що вимагає закріплення концепцій на законодавчому рівні;

– успіх у впровадженні надійних процесів можливий тільки при наявності добре навченої управлінської команди. Програма підготовки до роботи на державній службі повинна враховувати зазначені тенденції в розвитку знань,

навичок і здібностей, необхідних для реалізації цих процесів.

Висновки до розділу 2

В даний час визначаються особливості реалізації процесів децентралізації в Україні. Вивчення таких концепцій, як деконцентрація, децентралізація і делегування, а також належних їм процедур дало нам можливість виявити наступні ключові ідеї, щодо довгострокового розвитку цієї проблеми: для консолідації та успішного впровадження зазначених процедур необхідно координувати чітко визначення функцій держави (функцій публічного управління); громадяни територіальних органів повинні розуміти свою власну здатність управляти на відповідній території без постійного втручання та опіки держави і правильного вираження своїх інтересів органами місцевого самоврядування. Правове регулювання децентралізованих процесів має вирішити дві основні проблеми: реалізація гарантій місцевого самоврядування та чіткість наданих повноважень; успіхи в управлінні територіальними органами влади та в управлінні територіальними органами влади.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стадії подальшого розвитку України як демократичної, правової та соціальної держави з досягненням європейського рівня в галузі регіонального економічного розвитку мають бути завершені з реалізацією процесів децентралізації влади та проведенням додаткових комплексних реформ місцевого самоврядування та територіальної організації центральної влади.

За сучасних умов існує певний ступінь ірраціональності в територіальній організації влади через недоліки адміністративно-територіальної структури: диспропорційність; відсутність цілісної адміністративно-територіальної одиниці (території) на опорному рівні. Даний фактор може призводити до конфліктів компетенцій в системі місцевого самоврядування на різних рівнях та між органами центральної виконавчої влади. Тому одним із важливих напрямків розвитку держави повинно стати вдосконалення територіальної бази діяльності та функцій органів місцевого самоврядування в Україні [40].

У сучасній юриспруденції та науці термін і поняття, щодо державне управління, виходячи з положень про необхідність вдосконалення територіальних засад, існує орієнтація на пропозиції щодо модернізації, які не є чинником, що порушує просту єдину форму державного устрою України. Однак позиція деяких вчених щодо необхідності реалізації федеративної територіальної системи складного за своїм змістом характеру була доведена і обґрунтована. У нинішній суспільно-політичній ситуації таке визначення створює загрозу територіальній цілісності держави.

Отже, існує думка, згідно з якої положення Конституції, що стосуються територіального походження та організації місцевого самоврядування, повинні бути направлені в один департамент: територіальний устрій, територіальна організація державної влади, місцевого самоврядування. Зокрема, необхідно детально описати основи територіального устрою України та її складових [27].

Загалом вектором наукової думки про покращення адміністративно-територіального устрою та побудову раціональної територіальної структури влади є спрямування необхідності оновлення конституційної структури.

Саме такий підхід був реалізований в українському законопроекті «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» від 01.07.2015 р., згідно з якими система адміністративно-територіальних структур повинна складатися з адміністративно-територіальних елементів: область, регіон, район, громада (на основному рівні). І необхідність введення такої триступеневої системи форматування в науковій літературі неодноразово підкреслювалася. Позитивна сторона проєкту обумовлена визначенням ідеї громади як ключової одиниці системи адміністративно-територіального планування України. Водночас підтверджено, що в район складає кілька громад [27].

Однак акцент на політичних реформах у зазначених проєктах конституційних поправок швидко зменшився, в той час як реформа місцевого самоврядування та територіальної влади знайшла вихід. З прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [41] в 2015 році в Україні розпочався процес об'єднання регіональних спільнот у різних регіонах України, який має велике значення з точки зору розвитку території, основа діяльності самоврядування та виконавчої влади місцевого самоврядування.

Конституційні теорії і з урахуванням зарубіжного досвіду існує два способи визначення територіальної основи діяльності муніципалітетів шляхом реформи адміністративно-територіальних структур: висхідний (знизу – вгору) і спадний (вгору – вниз).

Необхідність модернізації територіальної організації влади та місцевого самоврядування, на наш погляд, слід трактувати як необхідність забезпечення поширення місцевого самоврядування як найбільш перспективної форми управління з формуванням дієздатної і самодостатньої територіальної громади.

Питання про створення автономних спільнот має передбачати збереження

їх матеріальних, фінансових та інших ресурсів на рівні, достатньому для ефективного виконання адміністративних завдань і функцій місцевого самоврядування у наданні соціальних послуг на рівні, встановленому державними стандартами. Такі питання слід ставити паралельно з Європейською хартією місцевого самоврядування, в якій говориться, що місцеве самоврядування означає право і здатність місцевих органів влади здійснювати, в рамках законодавства, здійснення регулювання і управління в рамках громадських справ в рамках їх компетенцій [32].

Нинішній стан системи місцевого самоврядування та її територіальної організації не відповідає необхідному ефективному рівню, що викликає невдоволення місцевого населення муніципалітету та уряду. Данна ситуація викликана наступними факторами:

- соціальна політика уряду, котрий встановлює все більше і більше повноважень на місцевому рівні, не виділяючи достатніх коштів;
- нездатність місцевої влади знайти рішення для вирішення нагальних проблем з метою забезпечення добробуту людей у місці їх проживання;
- невирішені проблеми, пов'язані з розподілом податків і зборів між різноманітними рівнями бюджету;
- невизначеність щодо джерела фінансування програм місцевого розвитку за рахунок цього бюджету;
- недостатній облік різних соціальних та економічних аспектів розвитку регіону та територіальної громади, що призводить до сильної диференціації для забезпечення соціального рівня життя [16].

Україна ще не створила ефективну модель управління, щодо забезпечення рівня життя людей, хоча б близького до рівня життя країн Європейського Союзу. Однією з причин цього є, зокрема, відсутність ефективної системи місцевого самоврядування.

На основі вивчення становлення територіальної організації місцевого самоврядування необхідно зробити висновок про сукупність різних політичних і економічних ситуацій в країні, які тісно пов'язані з адміністративно-

територіальною структурною системою. В сучасній Україні адміністративно-територіальний устрій варто описувати як застарілий, оскільки він сформований у вигляді:

- дотримання критеріїв, пріоритетів та принципів централізованої системи адміністративного управління;
- його домінування на неекономічній основі;
- територіальна організація системи строго підлеглих вертикальних відносин [8].

Процес встановлення місцевого самоврядування в Україні йде паралельно зі спробою утворення муніципалітетів на основі міст і адміністративних округів, створених при іншому політичному та економічному режимі. З цих об'єктивних причин багато муніципалітетів не можуть виконувати функції місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства і покладаються на субсидоване фінансування через дотації. Таким чином, реформа сучасної територіальної організації місцевого самоврядування в Україні ставить питання про необхідність зміни існуючої системи територіальної організації суспільства в цілому як концепції.

Слід виділити концептуальні шляхи вдосконалення явної проблематики територіальної організації місцевого самоврядування:

- переважно функціональний, при якому території муніципальних утворень формуються з фактичним виконанням функцій, покладених на систему органів місцевого самоврядування. З цієї точки зору територія об'єднаної громади визначається шляхом розрахунку наявних ресурсів та інфраструктури, які можуть вирішувати проблеми, які відповідно до законодавства віднесені до повноважень органів місцевого самоврядування;
- переважно політичного характеру, заснований на формуванні території міста в результаті боротьби за право розпоряджатися місцевими ресурсами між підрозділами, що представляють різні інтереси, а також прагнуть отримати в своє розпорядження якомога більше ресурсів для досягнення своїх власних цілей. Отже, завдання створення системи органів місцевого самоврядування,

здатної задовольнити основні потреби населення громади, може бути вирішена тільки окремо.

Подальші етапи процесу децентралізації сучасної влади повинні реалізувати ефективний механізм стабілізації економічно-соціальної ситуації шляхом подолання протиріч між різними гілками і рівнями влади, що сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях влади. Основне завдання децентралізації в середньостроковій перспективі – завершити формування дієздатних територіальних спільнот майже на 100 % території шляхом нарощування ресурсів та інституційного потенціалу спільнот для розвитку інфраструктури та підвищення якості державних послуг [14].

З метою удосконалення існуючої територіальної організації органів місцевого самоврядування необхідно створити відповідну правову базу та вдосконалити територіальну основу місцевого самоврядування. Державні органи України повинні бути наділені відповідними повноваженнями, встановленими законом, з упором на наукову основу для вирішення конкретної проблеми, пов'язаної з перетворенням адміністративно-територіального устрою. У нинішніх умовах, при відсутності необхідної правової бази, необхідно діяти на основі чинного законодавства.

Успішний процес реалізації реформи територіальної організації існуючої влади та місцевого самоврядування, щодо аспектів децентралізації потребує постійної та ефективної роботи з удосконалення нормативної підтримки. Зокрема, необхідно впровадити такі заходи:

- вдосконалення здійснення повноцінного функціонування органів місцевого самоврядування на різних адміністративних рівнях шляхом перерозподілу повноважень у системі органів місцевого самоврядування;

- регенерацію роботи над законопроектами про внесення змін до Конституції України в частині децентралізації шляхом вдосконалення конституційних засад функціонування новітньої системи територіальної будови влади;

– поправки до закону «Про співробітництво територіальних громад» [41], що встановлюють процедури інтеграції територіальних спільнот в існуючі угоди про співробітництво.

Для вирішення проблемних питань та забезпечення ефективної реалізації процесів формування єдиних територіальних спільнот необхідно вирішити наступні питання:

– законодавче регулювання питань, пов'язаних із здійсненням районною радою повноважень, встановлених законом округу, територія якого повністю або частково охоплена новоствореними об'єднаними територіальними спільнотами;

– встановити терміни завершення роботи над довгостроковим (перспективним) планом та адміністративну відповідальність регіональних адміністрацій;

– доопрацювання та внесення змін до перспективного (довгострокового) плану формування територій спільноти в кожному регіоні при застосуванні Методології створення спроможної (дієвої) територіальної громади [36];

– вирішення питань, пов'язаних з вдосконаленням механізмів державної фінансово-економічної підтримки об'єднаних територіальних спільнот та забезпеченням сталого джерела (субсидій, дотацій) підтримки.

Висновки до розділу 3

В ході дослідження було встановлено територіальні засади діяльності органів місцевого самоврядування в Україні та напрями їх вдосконалення. Встановлено, що для пришвидшення процесу формування фундаментальної засади адміністративно-територіального устрою існує два вектори розвитку подій: визначення крайніх термінів реалізації прав добровільного об'єднання та після вирішення проблеми приєднання (об'єднання) територіальних органів, здійснюється відповідно до регламенту, підвищення добробуту територіальних

громад шляхом сприяння включенню в процес об'єднання інших мотивуючих факторів, а також можливості володіння сільськогосподарськими землями.

Було вивчено проблемні аспекти, щодо територіальної організації влади. В даний час реформа місцевого самоврядування повинна вирішити три основні проблеми: знизити надмірну централізацію влади, яка призводить до високого рівня корупції при низькому рівні управлінських рішень і непослідовної політики в розробці і реалізації суспільних інтересів; вирішити проблему поганого змісту і фінансової бази територіальних органів, що є причиною низької якості надання адміністративних послуг; вирішення проблеми надмірної фрагментації адміністративно-територіальних одиниць, в результаті якої не забезпечується високий рівень професіоналізму чиновників місцевого самоврядування.

Запропоновано механізми вдосконалення діяльності сучасних територіальних органів влади засновані, зокрема, на перегляді та доповненні перспективного (довгострокового) плану формування території спільноти в кожному регіоні з застосуванням методології формування дієздатного територіального органу; визначення термінів виконання довгострокового плану та відповідальність регіональних вимог та потреб; правове регулювання здійснення районним радами певних законодавчих повноважень на певній території, району в якому повністю або частково охоплена новоствореними ГТ; вирішення питань, пов'язаних з поліпшенням державної фінансової підтримки об'єднаних територіальних спільнот та забезпеченням стабільного постійного джерела державної підтримки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Грунтуючись на аналізі використаної літератури, та наших особистих дослідженнях, запропоновано вирішення наукових завдань у розвитку регіонального планування процесів муніципального самоврядування та відповідних процесів децентралізації в Україні для досягнення цієї мети. В результаті нашого дослідження були зроблені наступні висновки:

Визначено суть і нормативно-правову підтримку контролю зонування автономних муніципалітетів. Показники компонентної організації регіональної структури суспільства та влади представляють складну внутрішню структуру з елементами (компонентами) соціально-економічної політичної системи. Атрибути місцевої (просторової) структури в регіональному плануванні суспільства і влади присвоюють склад, а також взаємовідносини і взаємне розташування різноманітних територіальних владних структур держави та формулюють внутрішні відносини міжрайонами і районами на різноманітних рівнях. Особливості функціональної та управлінської структури територіальної організації населення визначають ієрархічну систему в адміністративно-територіальній організації суспільства. Нормативна та юридична підтримка регіональної організації місцевого самоврядування. Розглянули, що Конституція України встановила суб'єктивні сфери компетенції селищної, сільської та міської рад, відповідно до яких автономія району повинна забезпечуватися спільно з територіальною громадою. Отже, провінційна автономія в Україні визнана однією з найважливіших конституційних інституцій. Проте ці заходи також дозволили вдосконалити інститут місцевого самоврядування, оскільки він не є статичним, і з розвитком держави цей інститут також розвивається.

Було визначено деталі реалізації поділу влади на Україні. Зокрема, щодо успішної уніфікації та реалізації процесу поділу влади необхідно узгодити чітке визначення діяльності держави (діяльності державного управління), щоб відрізнити цю діяльність від функцій місцевого самоврядування; населення

регіональних спільнот мають розуміти свою роль у цьому процесі, власної здатності керувати на відповідній території без; правовий контроль процесу децентралізації має вирішити дві головні проблеми: забезпечити виконання обов'язків провінційної автономії і чіткість розподілених повноважень; успішна реалізація процесу децентралізації можлива тільки при наявності добре підготовленого управлінського персоналу.

Було вивчено стратегічні перспективи запровадження успішного світового досвіду регіонального планування процесів муніципального самоврядування та ходу децентралізації. Головним критерієм відмінності англосаксонської і континентальної моделей застосування міської влади є автономія місцевих інститутів і характер здійснення влади. Розвинені країни та їх демократії мало чим відрізняються від використання англосаксонської або континентальної моделі місцевого самоврядування. Абсолютно інша ситуація складається в певних країнах з економікою, що розвивається, де існують приклади демократії, розвиненої по англосаксонським або континентальним моделям організацій місцевого самоврядування по всьому світу, які діють тільки як зовнішній шар диктаторського політичного процесу. Тому світовий досвід слід використовувати з особливою обережністю.

Ми визначили, регіональні основи діяльності органів регіонального самоврядування в Україні і шляхи їх вдосконалення. Вирішено, що для пришвидшення формування основи адміністративно-територіального устрою існують два цикли розвитку подій: встановлення кінцевих термінів реалізації права на вільне та добровільне об'єднання і, в кінцевому підсумку, їх завершення, та вирішення проблем колективізації (об'єднання) регіональних громад; заінтересованість регіональних спільнот у сприянні участі в процесі колективізації інших стимулюючих факторів, крім можливості володіння землями сільськогосподарського призначення.

Було визначено проблемні питання територіальної організації виконавчої влади. В даний час реформа місцевого самоврядування повинна вирішити три основні проблеми: зниження надмірної централізації влади, яка призводить до

високої корупції при слабких управлінських рішеннях і непослідовності в політиці розвитку і реалізації інтересів суспільства; вирішення проблеми надмірної централізації влади, яка призводить до високої корупції при слабких управлінських рішеннях і неузгодженості в політиці розвитку і реалізації інтересів суспільства, що проживає на даній території; вирішення проблеми надмірної централізації влади, яка призводить до слабкої матеріальної і фінансової бази громад; вирішити проблему надмірної роздробленості адміністративно-територіальних утворень, в результаті чого не гарантується високий рівень професіоналізму посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Нами було визначено методи удосконалення організаційної структури системи місцевого самоврядування, зокрема, переглядом і зміною довгострокового плану формування території спільноти в кожному регіоні з використанням методології формування компетентного регіонального співтовариства. Встановлення строків завершення перспективного (довгострокового) плану та обов'язків регіональних органів влади; правове регулювання реалізації в частині посилення державної фінансової підтримки вільних та об'єднаних регіональних спільнот та забезпечення стійкої державної фінансової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алтуніна О. М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36).
2. Бабаєв В. М. Адміністративно-територіальний устрій та сталий розвиток регіону : (концепт. основи та методологія). М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т» - 2-ге вид., стер. - Х.: НТУ
3. Баймуратов М. О. Територіальна громада в політичній системі системі місцевого самоврядування України. В кн.: *Муніципальне право України: підр. / За ред. В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького*. К., 2001. С. 122–122.
4. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 260 с.
5. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні. Київ : Атіка, 2000. 304 с.
6. Бобровська О. Ю., Шумік І. В. Соціальні і інституційні передумови розвитку місцевого самоврядування. *Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення: матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 1 жовт., 2011 р.* Д.: ДРІДУ НАДУ, 2011. С. 191–195.
7. Болл Т., Деггер Р. Демократичний ідеал: історія становлення // *Демократія: Антологія*. К.: Смолоскип, 2005. С. 3–24.
8. Бутко І. Деякі проблеми становлення і розвитку територіального самоврядування в Україні. *Місцеве та регіональне самоврядування в Україні*. 1992. №3. С. 38–41.
9. Васильєва О. І. Організаційно-правові засади місцевих ініціатив в Україні / О.І.Васильєва // *Управління сучасним містом*. № 1-4/1-12 (37-40). К.: НАДУ, 2010. С. 162–165.
10. Вектори економічного розвитку 2030. Кабінет Міністрів України. URL: <https://nes2030.org.ua/docs/doc-vector.pdf>
11. Ворона П. В. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку

- представницької влади [Текст] : монографія. Полтава.: РВВ ПУЕТ, 2012. 305 с.
12. Гамбург Л. С. Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 4 (I). С. 140.
13. Глобальні цілі сталого розвитку 2015-2030. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>
14. Гошовська В. А., Пірен М. І. Перехід України на стандарти управління Європейського Союзу: Зміна політико-управлінського мислення еліти: навч. посіб., К.: НАДУ, 2010. 146 с.
15. Грובה В. П. Органи місцевого самоврядування як інституціональна основа системи місцевого самоврядування. 2011. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
16. Даниленко А. П. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Вісник ХНУВС*. 2013. № 2(61).
17. Дейвінг Янг Місцеве самоврядування у країнах Скандинавії та Балтії. Огляд. SKL International. 2016. 59 с.
18. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ : НІСД. 2007. С. 124.
19. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» - DESPRO. К.: ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
20. Децентралізація та ефективне місце самоврядування : навч. посіб. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. Київ : ПРООН/МПВСР, 2007. С. 269.
21. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац.акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ :НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. 748 с.

22. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
23. Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. / за наук. ред. Я.А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. С. 192.
24. Журавель Я. В. Сучасні адміністративно-правові підходи до визначення поняття «орган місцевого самоврядування». Юридичний журнал. 2007. № 7/8 (61). С. 133–135.
25. Інституційна спроможність об'єднаних територіальних громад України. Аналітична записка. Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Київ. 2019. 43 с.
26. Ковбас І., Боднар С. Деякі проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування. Національний юридичний журнал. 2016. URL: <http://www.jurnaluljuristic.in.ua/archive/2016/4/11.pdf>
27. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%0%A/96-%D0%2%1%80#Text>
28. Кравченко Т. А. Значення та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування в Україні: функціональний підхід. *Теорія та практика державного управління*. 2015. – Вип. 1. С. 159–164.
29. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [Текст] : монографія. К.: Вид-во МАУП, 2004. 432 с.
30. Куц О. Ю., Сінченко В. М., Мамонова В. В., Газарян С. В. Територіальна громада : знаннєвість, дієвість : [Текст] : [монографія]. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф»2011. 271 с.
31. Лукашук Н. В. Організаційна структура державного управління у сфері енергоефективності України: стан та перспективи розвитку. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління. 2017. № 2. С. 61–67.
32. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком:

[Текст] : монографія / В. В. Мамонова. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ

33. Матвеева О.Ю. Роль децентралізації державного управління у розвиткові місцевого самоврядування як складової публічної влади. Цінності сучасного конституціоналізму: матеріали міжнар. наук. Конф / за заг. ред. А.П. Гетьмана. ХНЮАУ. Харків, 2012. С. 179–181.

34. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави : монографія / за ред. Ю. М. Тодики і В. А. Шумілкіна. – Х. : Одісей, 2004. – 392 с.

35. Наталія Алюшина виступила під час Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України. Головна сторінка - Портал управління знаннями. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/news/nataliia-aliushyna-vystupyla-pid-chas-konhresu-mistsevykh-ta-rehionalnykh-vlad-pry-prezydentovi-ukrainy> (дата звернення: 05.05.2023).

36. Попов С.А. Державно-управлінські нововведення: теорія, методологія, практика : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. 296 с.

37. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.

38. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09 квітня 1999 р. № 586-XIV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

39. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закону України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/ card/2493-14](https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2493-14)

40. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 р., № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>

41. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII : станом на 14 трав. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

42. Руснак Б. А. Місцеве самоврядування в Україні: теорія і практика. Посібник для депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Одеса, 2016. С. 736.

43. Серьогін С., Петренко О., Шпітун І. Модернізація діяльності органів виконавчої влади в Україні: структурно-функціональний підхід. Державне управління та місцеве самоврядування. 2010. Вип. 1(4).
http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dums/2010_1/10ssssf.pdf

44. Цурканова І.О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні.
URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2012/197-185-13.pdf> (дата звернення: 26.04.2023).